

TESTAMENTUL LUI ALBERT HUET - UN DOCUMENT RELEVANT PENTRU CIVILIZAȚIA TRANSILVĂNEANĂ

Andrei Kertes

Deși este cunoscută valoarea informativă a documentelor de epocă pentru studiul civilizațiilor în istoriografia de artă și de civilizație a Transilvaniei aceste surse sînt relativ puțin folosite. Printre documente, testamentele - actele de lăsamînt prin care se transferau bunuri imobile și mobile - au, prin caracterul lor de inventar, o valoare incontestabilă. Analiza lor oferă multiple direcții de cercetare, unul dintre criteriile de structurare a cercetării fiind cel în care se ține seama de timpul cercetat; din acest punct de vedere cercetarea poate fi diacronică sau sincronică. În ceea ce ne privește, dată fiind complexitatea documentului, am optat pentru o analiză de conținut de tip sincronic. Testamentul lui Albert Huet reprezentînd o adevărată radiografie culturală și artistică a epocii.

Testamentul lui Albert Huet, redactat în 1607, a fost publicat fără comentarii de J.Gross în 1889. (1) Unele dintre informații cuprinse în el au fost preluate de V.Roth (2), apoi și de alți cercetători (3), fără însă ca în ansamblu documentul să fi făcut obiectul unei analize amănunțite. Privit cu rezervele istoricului, relevant documentul oferă largi posibilități de investigare a epocii.

Personalitate de excepție, comite al sașilor și jude regal, Albert Huet a fost una dintre cele mai reprezentative figuri politice transilvănene de la sfîrșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor. Provenea dintr-o familie sibiană atestată încă din secolul al XV-lea; a fost înnobilit, în 1575 a devenit comite și jude regal.

În ultima parte a secolului al XVI-lea a sprijinit campania antiotomană a lui Mihai Viteazul, fiind alături de acesta și în încercarea de unificare a celor trei țări române. A avut un rol important în politica de independență a Transilvaniei la începutul secolului al XVII-lea; a participat la unele dintre marile bătălii ale epocii; de asemenea a îndeplinit misiuni diplomatice, printre altele și la Praga, la curtea lui Rudolf al II-lea. Pe plan local a sprijinit dezvoltarea culturii și învățămîntului, fiind fondatorul uneia dintre cele mai valoroase biblioteci transilvănene (4) din secolul al XVI-lea, pe care a donat-o gimnaziului sibian (o parte din cărțile acestei biblioteci, în fondul de carte al Complexului Muzeal Sibiu (5).

Testamentul lui Albert Huet a fost redactat la 10 septembrie 1607, la scurt timp după moartea acestuia, de către notarii Petrus Khamnerr și Michael Lutsch.

Cuprinde un capitol introductiv din care rezultă că beneficiarul lăsamintului este Margaretha Wolffin, soția defunctului și mai multe liste de bunuri. Aceste liste grupează în mod diferențiat masa succesorală. Două dintre ele se referă la averea monetară, una la averea imobilă și altele două la banii sau bunurile provenind din plata unor datorii către defunct. Restul listelor au la bază criteriul grupării bunurilor fie pe baza materialului de confecționare, fie pe acela al tipologiei, având titluri generice ca: obiecte din aur și argint, inele de aur, haine, obiecte din mătase și pânză, covoare etc. În principiu aceste liste cuprind întreaga moștenire a lui Albert Huet deși absența unor obiecte din ceramică pune sub semnul întrebării caracterul exhaustiv al testamentului.

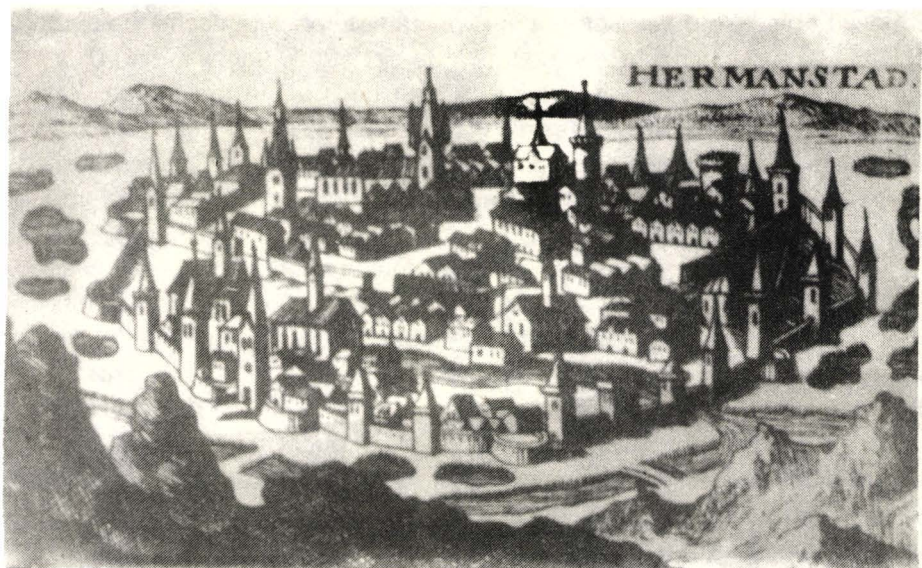
Cele două liste de monede cuprind monede diferite, importanța informativă a listelor rezultând din datele despre teaurizarea acestora și despre varietatea lor. Întîlnim astfel, taleri de diferite forme și valori (pătrați, jumătăți, dubli, taleri du lei și taleri falși - probabil cu conținut mai mic de material prețios), apoi ducați noi și vechi, dubli, ducați de 5 și respectiv, de 10, ducați falși, coroane, fenigi și heleri de aur și o serie de alte monede, mari sau mici, noi sau vechi, nenominalizate, echivalente în mărci. Astfel un grup de 60 de monede transilvănene nenominalizate, din argint, este echivalent cu 4 mărci 12 pesetas (902,3 gr) (6), în timp ce alte 275 de monede transilvănene mici cîntăreau 3 mărci 39 pesetas (809, 3gr). Este menționată prezența unor aspri turcești, echivalenți cu 2 mărci 24 pesetas (530,7 gr). Interesant de semnalat este și prezența în cadrul acestor liste a unei polițe echivalente cu 3 mărci 21 pesetas. Listele dovedesc varietatea monedelor aflate în circulație la acea dată și larga pondere a monedelor de circulație central europeană. Este foarte probabil ca o parte dintre monedele cuprinse în aceste liste să fi purtat sigla comitetului Albert Huet care, fiind numit în 1604 de Rudolf al II-lea consillier al tezaurului transilvănean, și-a imprimat blazonul pe o serie de monede emise în Sibiu, în anii 1605 și 1607 (7) (ducați de 10 și de 5, taleri de 2, de 1,5 și de 1 gulden).

O listă care nu face obiectul studiului nostru consemnează bunurile imobile ale comitetului, evaluate la peste 2000 de florini.

O altă listă reprezintă modul de achitare a unor datorii către Margaretha Wolffin de un debitor al comitetului Huet, Johannes Rehner. Suma de rambursat era de 504,61 florini, ea fiind acoperită atît prin polițe, cît și prin obiecte artistice pe care datornicul le avea ca amanet de la debitorii proprii. Aceste obiecte erau majoritatea din argint (o căniță, o fructieră, o solniță aurită, un cordon, un "bortear" - podoabă pentru cap - o lingură și o furculiță o farfurioară și un platou), câteva din aur (un inel cu diamant și o serie de agrafe cu perle) și altele din metal nespecificat (două cordoane vechi). Valoarea informațională a listei este sporită tocmai prin faptul că prezintă unul din modurile de intrare a obiectelor artistice în "colecția" lui Albert Huet.

Alte moduri prin care Huet a devenit proprietarul bunurilor sale sînt prezentate prin probabilele achiziții proprii ale comitetului și prin darurile pe care le primea cu diferite ocazii; o prețioasă informație se refera la darurile primite cu ocazia căsătoriei, de la principele Stefan Bathory (5 pocale, o cupă, o ceașcă și o solniță din argint aurit, covoare ș.a.) (8). Faptul că unele din obiecte, înainte de a intra în proprietatea lui Huet avuseseră o circulație anterioară, ne-o dovedesc și însemnările care s-au păstrat pe unele din cărțile ce făcuseră parte din biblioteca comitetului (9).

O listă următoare cuprinde un mare număr de pietre prețioase și semiprețioase aflate în proprietatea lui Albert Huet și a soției sale. Există o mare diversitate tipologică:perle, turcuaze, carneoluri, rubine, jasp, topaz, citrin, corali, sidex, etc. Deși lista nu este evaluată în monede cu toate că este cunoscută și valoarea de monedă a pietrelor prețioase în epoca respectivă - ea este o mărturie a existenței și a tezurării, în formă brută, a acestora în Transilvania începutului de veac XVII.

Gravură din sec. al XVIII-lea.

Testamentul continuă cu enumerarea obiectelor din aur și argint ce făceau parte din proprietatea Margarethei, în special podoabe de port, în valoare totală de cca.1500 florini. Dintre aceste obiecte, cel mai amplu descris este un "cordon frumos, cu 19 catarama aurii, cu 18 perle, rubine și safire împreună cu "un lăntșor de argint cu nestemate" în valoare de 175 florini. Obiectele cele mai prețioase din această listă rămîn însă colierele de aur dintre care două prețuiau 184 respectiv, 182 florini. Două coliere susțineau broșe. Lista

cuprinde, în continuare o pereche de brățări cu monede de aur, un inel mare cu două capete de șarpe, șiraguri de corali cu perle și monede, mai multe broșe cu pietre prețioase, dintre care una în formă de pelican, și un medalion cu biluță din aur, o teacă bătută în aur cu un cuțit cu rubine, mai mulți nasturi și câteva bucăți de aur de mai mică valoare.

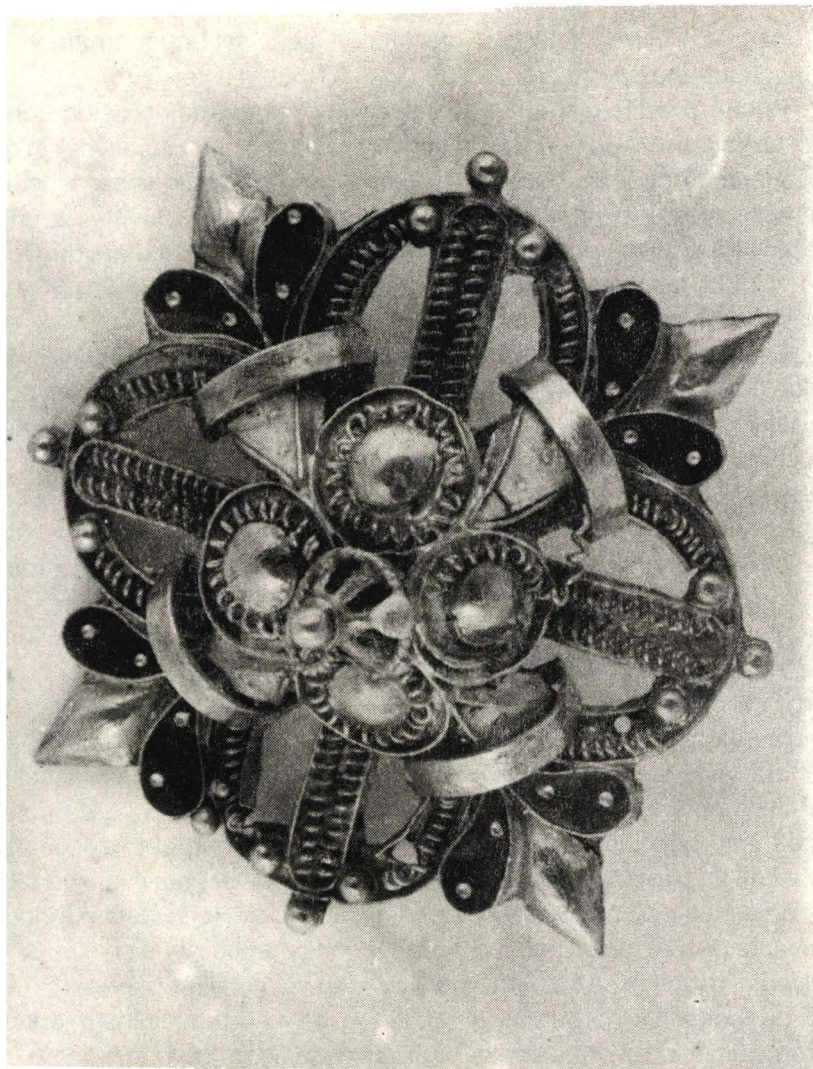
Lista următoare cuprinde nu mai puțin de 30 de inele de aur cu prețuri oscilând între 1,5 și 100 de florini, printre acestea figurând și trei inele sigiliu. Valoarea totală a acestor inele se ridică la 461 florini. Despre cum arătau unele bijuterii ale comitetului Huet, ne putem forma o imagine având în vedere inelul și diadema descoperite în mormântul lui Huet cu ocazia unor săpături arheologice (Complexul muzeal Sibiu - secția arheologie- istorie, inv.T 319 și T.07 - actualmente la Muzeul de istorie al României). Bineînțeles că aceste obiecte nu figurau în listele din testament, testamentul fiind redactat după moartea comitetului, dar pot fi considerate ca repere, ca elemente de comparație de certă valoare.

Una dintre cele mai complexe liste este aceea care cuprinde sub titlul "urmează obiectele din argint" o mare varietate de obiecte diferite ca tipologie, proveniență și vechime, în valoare totală de circa 3000 florini. În cadrul acestei liste există și informații mai bogate în ceea ce privește descrierea pieselor. Încercând o grupare a acestora constatăm că o parte din ele sînt vase de diferite dimensiuni, tacîmuri, piese de podoabă vestimentară, arme, lista cuprinzînd și unele obiecte izolate, însă de mare importanță pentru completarea informațiilor despre producția artistică a epocii.

Un prim obiect, un vas nurnberghez aurit în formă de clopot, un capac și suport, o cană veche franconă cu capac și ornamente florale, o cupă "frumoasă" ca și unele piese de armament tipic german dovedesc legăturile lui Huet cu lumea germană și - într-un cadru mai general - legăturile artistice ale Transilvaniei cu Europa centrală. Lista cuprinde, apoi, o serie de cupe și pocale de mărimi diferite: un pocal mare cu picior, un alt pocal mare, cupe mari și mici, fie individuale, fie perechi, o serie de vase folosite ca instrumente de măsură (de jumătate sau optime de cupă, respectiv cca.0,67 și 0,17), pahare, fructiere, căni ș.a. Tot aici figurează mai multe serii de tacîmuri de remarcat fiind cele cu "cozi poloneze" sau "wallsche". Urmează cîteva paftale, dintre care cea mai prețioasă, aurită și bătută cu perle, turcoaze și "pietre roșii" și "verzi", prețuia 100 de florini. Două alte paftale sînt diferite ca "laubrig" (cu frunziș) și respectiv "kastig" (cu pietre prețioase montate în casete). Tot aici găsim și o serie de agrafe unele prevăzute cu pietre prețioase, lista fiind bogată în mai toate tipurile de podoabe vestimentare.

Din grupul armelor și a pieselor de harnașament distingem mai multe săbii, unele pentru împuns, altele de tipul săbiilor de două mîini, o secure, un

Obiect de podoabă din colecția Albert Huet

buzdugan ("ein bousdogann"), o măciucă, pinteni, șei bogat ornamentate, frîie și cîteva podoabe pentru cai.

Printre piesele disparate amintim și "un ceas frumos deloc aurit, într-o husă", ce valora 100 de florini și un cerb mare de argint cu corali roșii în greutate de 8 mărci 24 pesetas (1804 gr) valorînd 154 florini. Originea acestui tip de ornamente zoomorfe trebuie căutată în Germania secolului al XVI-lea, unde erau în mare vogă. O piesă similară trebuie să fi fost și aceea executată de Sebastian Hahn în 1692, actualmente la Muzeul Național din Budapesta (inv.55.420) (10) lucrat în ronde-bosse, cu coarde din coral.

Este interesant de arătat și varietatea de termeni folosiți pentru definirea vaselor (Kopff, Hoffbecher, Khann, Tzesse, Khanlein, Spitzgecher, Schussel, Schusslein, Scheiben). Prezența masivă a pieselor de aur și argint în testamentul comitelui își are explicația și în puternica dezvoltare a acestui meșteșug în orașele Transilvaniei, cu precădere în Sibiu. La sfîrșitul secolului al XV-lea breasla aurarilor sibiieni era una dintre cele mai puternice din oraș, dezvoltarea economică a Sibiului favorizînd luxul și acumularea unor mari averi.

Mai multe liste sînt rezervate produselor textile, după cum urmează: haine, materiale neprelucrate, covoare și cuverturi, acoperitoare și ornamente pentru cai. Ele dovedesc circulația largă a diferitelor materiale textile, diversitatea acestora (damasc, atlas, postav, mohair, lame, canava, etc.) din punct de vedere tipologic și cromatic. Deosebit de complexă ca valoare informativă este lista care cuprinde covoarele și cuverturile. La unele dintre acestea este specificată chiar originea pieselor (o carpetă venetiană și alta turcească). O carpetă deosebită, de altfel și destul de scump evaluată (20 florini) era ornamentată cu blazoane, probabil ale lui Albert Huet. Lista cuprinde și 35 de covoare diferite, grupabile cromatic în două categorii: albe și roșii. Covoarele sînt diferite în funcție de culoare, vechime (nou-vechi), dimensiune (mare-mic) și stare de conservare (bun-rupt). Criteriile de definire amintite anterior au repercursiuni asupra prețurilor, cel mai valoros fiind un covor alb, mare, nou (32 florini), urmat de un covor roșu, mare (20 florini). Vechimea și, probabil legat de ea și starea de conservare a jucat un rol mare în degradarea valorii covoarelor, în opoziție cu covorul alb, mare, nou amintit anterior, fiind alte covoare albe, mari, vechi, cu prețul oscilînd între 2-4 florini. Întîlnim și o acoperitoare de cal turcească și una de banchetă, vieneză. Paturile erau bogat ornamentate, una dintre ele fiind descrisă ca avînd bordură roșie de catifea și trandafiri mari. Din două liste următoare, care se referă la pînzeturi brodate cu aur și argint, reținem prezența unor textile turcești (o pînză turcească cu ornamente aurii și un batic albastru) și a unei cămăși "frumoase, cu nasturi de argint".

Un mare număr de obiecte este cuprins în lista ce se referă la piesele din zinc. În total sînt menționate 208 piese, grupate pe tipuri ca: vase

utilitar-gospodărești, platouri, sfeșnice, fructiere ș.a., avînd greutatea totală de 623 libre (cca.396Kg). Cănille sînt definite, în principal, prin capacitatea lor, întîlnindu-se căni întregi (*ahtels"-cca.1,35 l.), duble, triple și jumătăți. Alte căni sînt definite ca, "căni de onoare", rotunde, netede, noi sau vechi, stricate. În cadru acestui grup întîlnim și două cănițe vieneze. Dintre platouri atrage atenția un număr de 28 de platouri ornamentale, unele lucrate, probabil, în maniera cositorului nobil și o fructieră nurnbergheză.

Nu mai puțin interesantă este lista ce cuprinde obiectele din fier, alamă și cupru. O mare parte din aceste obiecte sînt arme de tip defensiv sau ofensiv. Din categoria armelor defensive subliniem, în primul rînd, existența a 8 armuri germane și a uneia maghiare, apoi a 6 platoșe, trei perechi de apărătoare pentru brațe și un scut. Din categoria armelor ofensive subîmpărțite și ele în arme de foc și arme albe, amintim existența unui marte număr de puști, dintre care cinci cu ornamente din os și a două tunuri mici, în timp ce în categoria armelor albe săbiile ocupă cel mai important loc (41). În cadrul acestora întîlnim o mare varietate tipologică: mordal, rapieră, săbii de împuns, paloșe. Tot în acest grup de arme întîlnim și cinci lănci două halebarde și o bardă. Legat într-un fel de armament, semnalăm prezența unui mojar pentru gloanțe și a cîtorva piese harnașament, în special șei și scări de șea, dintre care una de proveniență turcească. Urmează apoi un mare număr de obiecte gospodărești, printre care cazane, găleți, tigăi, cruguri, lăzi metalice ș.a., cîteva dintre acestea fiind, de asemenea, de origine turcească.

O listă următoare se referă la obiectele din lemn. Și acestea sînt grupabile pe mai multe tipuri, printre piesele principale figurînd mobilierul (un pat cu baldachin, alte paturi, 12 mese, bănci și banchete, mai multe scaune dintre care unul cu spătar înalt avînd blazonul comitelui Huet, cîteva fotolii îmbrăcate în piele, o masă de scris cu multe sertărașe, lăzi, etc.). Mai figurează pe această listă și 12 lănci, 9 scuturi din lemn pictate și chiar două lăute.

Următoarea listă, care nu face obiectul studiului nostru, cuprinzînd o serie de animale domestice, din care menționăm doar pentru o comparare a valorilor următoarele echivalări: o vită 7 florini, o oaie=3 florini.

O ultimă listă a testamentului, pe care o vom reproduce integral în traducere, se referă la tablourile familiei:

*În primul rînd istoria lui Solomon cu cele două femei". De asemenea, istoria Juditei și a lui Holofernes. De asemenea, o istorie luată din Noul Testament. De asemenea un portret al lui Georgius Huett. De asemenea, un tablou cu nașterea Domnului Isus. De asemenea un tablou cu Judecata de apoi. De asemenea un tablou despre "falsche Sammenn". De asemenea, un tablou neerlandez. De asemenea, un tablou cu secerători. de asemenea portretul lui Andrei Olay. De asemenea, portretele copiilor domnului jude regal. De asemenea, două portrete ale domnului Albert Huet în haine germane. De

asemenea, portretul împăratului Carol Quintul. De asemenea, portretul bătrînului domn Augustin Hedwigk. De asemenea, portretul lui Stephan Bathori. De asemenea, un tablou despre cina Domnului Isus. De asemenea, portretele lui Carol Quintul și al lui Ferdinand, pe panouri mici. De asemenea cîteva tablouri mici fixate împreună într-o ramă.

Am reprodus această listă în primul rînd pentru a prezenta în mod direct varietatea tematică, relativ restrînsă, a lucrărilor (portret, scenă de gen, subiecte biblice) și gradul sumar de informație cuprins în cadrul ei. Nu există date privitoare la tehnica lucrărilor, respectiv, dacă este vorba de picturi sau gravuri, interpretarea listei putînd fi pusă oricînd sub semnul întrebării. Credem totuși că majoritatea lucrărilor erau tablouri, portretul fiind cunoscut deja în cadrul picturii transilvănene încă de la începutul secolului al XVI-lea și nu excludem posibilitatea ca portretele imperiale să fi fost gravuri. Portretele membrilor familiei Huet erau, probabil, cel puțin, în parte opere ale unor pictori transilvăneni. Din păcate, nu există nici o echivalență valorică a tablourilor. Este important de semnalat că un tablou provenea din Țările de Jos (Neerlanda), dovedind legăturile artistice ale Transilvaniei și cu această zonă europeană.

În ansamblu, testamentul analizat este un act de o deosebită valoare informativă, confirmînd, pe lîngă alte izvoare, nivelul atins de meșteșugurile transilvănene, evident fiind faptul că pe lîngă piesele de proveniență extra-transilvăneană, figurau și piese produse aici. Pe de altă parte, confirmă legăturile artistice ale Transilvaniei cu alte zone ale Europei, prezența obiectelor germane, austriece, turcești, poloneze, maghiare, flamande și italiene completînd ansamblul artistic al epocii. În altă ordine de idei, testamentul dovedește și gradul de civilizație atins de aristocrația transilvăneană a epocii, interesul ei pentru acumularea de bunuri artistice de mare valoare și creșterea unor interioare somptuoase cu mare număr de obiecte cu valoare ornamentală. Păstrîndu-se măsura se poate vorbi chiar de unele forme incipiente de "colecții", forme ce se vor dezvolta cu precădere în secolul al XVIII-lea.

NOTE:

1. *Gross.J*, Theilbrief über den Nachlass Albert Huet's, ausgestellt für Margaretha im Jahre 1607, în Korrespondenzblatt des Vereins für siebenburgische Landeskunde, XII (1899), p.105-121.

2. *Roth.V*, Geschichte des Deutschen Kunstgewerbes in Siebenburgen, Strassburg, 1908, p.221 s.a.

3. *Sigerus.E*, Vom alten Hermannstadt, Hermannstadt, 1928, Bd.III.p.19 și 79; *Marica.Guy V.*, Sebastian Hann, Cluj.1972.p.21; *Haldner A*, Colecția de cositoare - catalog, Muzeul Brukenthal. Sibiu, 1972,p.5.

4. *Gundisch.G*, Despre biblioteca comitelui sășesc Albert Huet (1537-1607), în Sub semnul lui Clio, Omagiu Acad.Prof.Stefan Pascu, Cluj 1974.

5. *Jugăreanu V*, Catalogul colecției de incunabile, Muzeul Brukenthal, Sibiu, MCMLXIX, p.132.

Nagler.D, Catalogul "transilvancelor", I, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1974.

6. *Stoicescu N*. Cum măsurau strămoșii, București 1971 - Toate echivalările în unități de măsură contemporane au la bază această lucrare.

7. *Resch. A.*, Siebenburgische Munzen und Medaillen von 1583 bis zur Gegenwart, Hermannstadt, 1901, p.48-49.

8. *Marica Guy V.*, op.cit.,p.21.

9. *Jugăreanu V.*, op.cit., p.132.

10. *Marica Guy V.*, op.cit., repr.LVII.

DAS TESTAMENT VON ALBERT HUET - EIN RELEVANTES DOKUMENT FÜR DIE SIEBENBURGISCHE ZIVILISATION

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser untersucht die nach dem Tod Albert Huets (1537-1607) aufgestellten Listen über seinen Nachlass, indem er kurz auf den Teilungsbrief als solchen eingeht sodann die wichtigsten Kategorien von Gegenständen dem Inhalt nachprüft. Er stellt fest, dass ein Grossteil davon Kunstgegenstände sind deren Herkunft aber ausserst verschieden ist. Ein beträchtlicher Teil sind Erzeugnisse einheimischer Meister, die uns ein Bild von dem Niveau des Kunsthandwerks in Siebenburgen am Ende des XVI. JH. und Anfang des XVII geben. Andere sind deutscher, ungarischer, flamischer, türkischer und österreichischer Herkunft, die zusammen mit anderen Quellen die ausgedehnten Handelsbeziehungen und den Kunstaustausch unter Beweis stellen, den Siebenburgen damals mit ganz Europa gepflegt hat.